Модуль 5. Вектори. Лінійні дії над векторами

Практична частина

1. Контрольні запитання

1. Що таке вектор, як його позначають і зображують? Який вектор звуть нульовим?
2. Що звуть довжиною вектора?
3. Які вектори звуть рівними?
4. Що означає відкласти заданий вектор від певної точки?
5. Які вектори звуть колінеарними?
6. Які вектори звуть компланарними?
7. Сформулюйте означення дій додавання векторів та множення вектора на число.
8. Що таке орт вектора?
9. Що звуть лінійною комбінацією векторів? Яку лінійну комбінацію звуть тривіальною?
10. Сформулюйте означення лінійно залежної і лінійно незалежної систем векторів. Яка необхідна й достатня умови лінійної залежності системи векторів?
11. Скільки лінійно незалежних векторів існує на прямій, на площині, у просторі?

2. Навчальні задачі

Навчальна задача 5.1.

Вказати на рис 5.29 сукупність рівних векторів, якщо точки A_1, B_1 — середини відрізків AD та BC, а також $|A_1B_1| = |A_1A_2|$. Відкладіть від точки C вектор $\overline{CD_1} = \overline{AB}$.

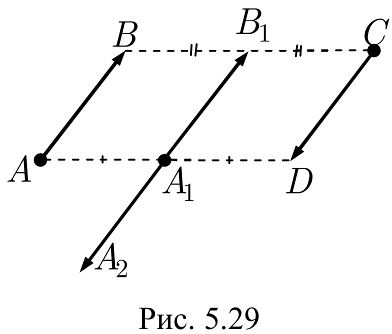

Рис. 5.29

❍ $\overline{AB} = \overline{A_1B_1}, \overline{CD} = \overline{A_1A_2}$. Вектор $\overline{CD_1}$ — шуканий (рис. 5.30).●

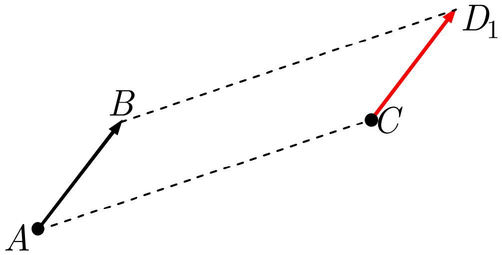

Рис. 5.30

Навчальна задача 5.2.

Вкажіть на рис 5.31, які із зображених векторів:
1) рівні;
2) зв'язані;
3) ковзні;
4) вільні?

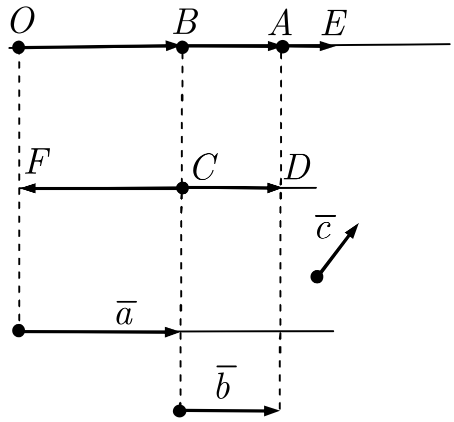

Рис. 5.31

❍1) $\overline{BA} = \overline{CD} = \overline{b}, \overline{OB} = \overline{a}$; 2) зв'язані — вектори $\overline{CF}$ та $\overline{CD}$; 3) ковзні — вектори $\overline{OB}, \overline{BA}, \overline{AE}$; 4) вільні — $\overline{a}, \overline{b}, \overline{c}$. ●

Навчальна задача 5.3.

Побудуйте три вектори з початком у точці O, що дорівнюють векторам $\overline{AB}, \overline{BC}$ та $\overline{CA}$ (рис. 5.32).

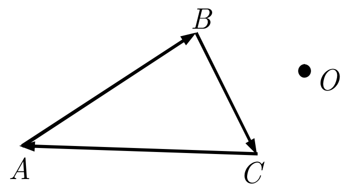

Рис. 5.32

❍Будуємо вектори $\overline{OM} = \overline{AB}, \overline{OP} = \overline{CA}, \overline{ON} = \overline{BC}$ (рис. 5.33).

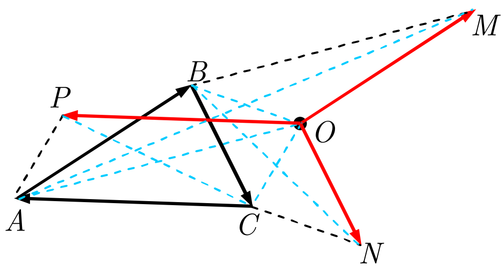

Рис. 5.33

Відкладання векторів від однієї точки ще звуть зведенням векторів до спільного початку. ●

Навчальна задача 5.4.

Знайдіть суму векторів $\overline{D_1A_1}, \overline{AB}$ та $\overline{CC_1}$, зображених на рис. 5.34.

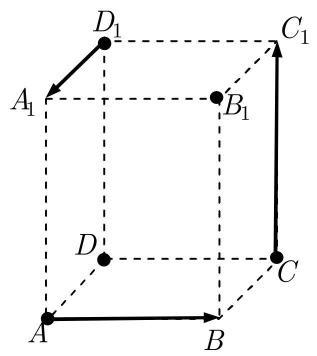

Рис. 5.34

❍За початкову точку зручно взяти точку D. Сумою векторів є вектор $\overline{DB_1}$ (рис. 5.35). ●

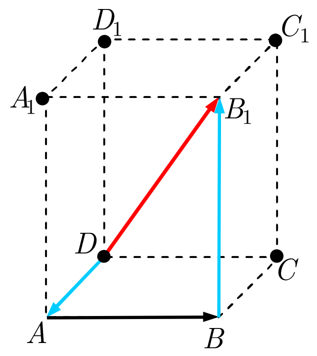

Рис. 5.35

Навчальна задача 5.5.

За заданими векторами $\overline{a}$ та $\overline{b}$ (рис. 5.36) побудувати вектор $\dfrac{1}{2}\overline{a} - 3\overline{b}$.

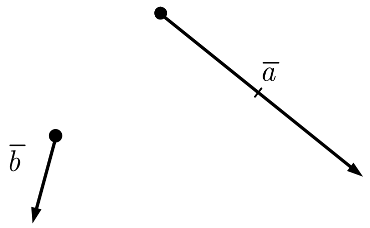

Рис. 5.36

❍Побудуймо вектори $\dfrac{1}{2}\overline{a}$ та $3\overline{b}$. Виберімо точку O у просторі та зведімо вектори до спільного початку (рис. 5.37). Вектор $\overline{CB}$ — шуканий.

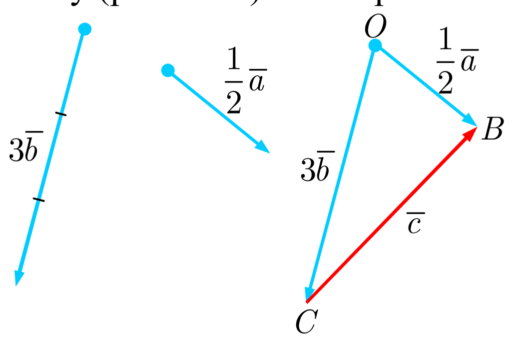

Рис. 5.37

Навчальна задача 5.6.

Як мають бути ненульові вектори $\overline{a}$ та $\overline{b}$, щоб

$$\frac{\overline{a}}{|\overline{a}|} = \frac{\overline{b}}{|\overline{b}|}?$$

❍У лівій частині рівності записано орт вектора $\overline{a}$, а у правій — орт вектора $\overline{b}$. Рівність ортів двох векторів означає їх однакову напрямленість. Отже, вектори $\overline{a}$ та $\overline{b}$ — однаково напрямлені.●

Навчальна задача 5.7.

Вектори $\overline{AD}, \overline{BE}$ та $\overline{CF}$ — медіани ΔABC. Довести, що $\overline{AD} + \overline{BE} + \overline{CF} = \overline{0}$ (рис. 5.38).

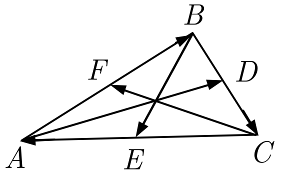

Рис. 5.38

❍ Маємо:

$$\overline{AD} = \overline{AB} + \overline{BD} = \overline{AB} + \frac{1}{2}\overline{BC};$$

$$\overline{BE} = \overline{BC} + \overline{CE} = \overline{BC} + \frac{1}{2}\overline{CA};$$

$$\overline{CF} = \overline{CA} + \overline{AF} = \overline{CA} + \frac{1}{2}\overline{AB};$$

$$\overline{AD} + \overline{BE} + \overline{CF} = \frac{3}{2}\left(\overline{AB} + \overline{BC} + \overline{CA}\right) = \frac{3}{2}\cdot\overline{0} = \overline{0}.●$$

Навчальна задача 5.8.

M — точка перетину медіан ΔABC, O — довільна точка простору. Довести, що $\overline{OM} = \frac{1}{3}\left(\overline{OA} + \overline{OB} + \overline{OC}\right)$ (рис. 5.39).

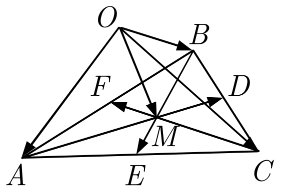

Рис. 5.39

❍Маємо:

$$\overline{OM} = \overline{OA} + \overline{AM} = \overline{OA} + \frac{2}{3}\overline{AD};$$

$$\overline{OM} = \overline{OB} + \overline{BM} = \overline{OB} + \frac{2}{3}\overline{BE};$$

$$\overline{OM} = \overline{OC} + \overline{CM} = \overline{OC} + \frac{2}{3}\overline{CF};$$

$$3\overline{OM} = \overline{OA} + \overline{OB} + \overline{OC} + \frac{2}{3}\left(\overline{AD} + \overline{BE} + \overline{CF}\right) = \overline{OA} + \overline{OB} + \overline{OC}.$$

$$\overline{OM} = \frac{1}{3}\left(\overline{OA} + \overline{OB} + \overline{OC}\right).$$

Скористались результатом *навчальної задачі 5.7.* ●

Навчальна задача 5.9. Три сили $\overline{F}_1, \overline{F}_2$ та $\overline{F}_3$ прикладено до однієї точки і напрямлено взаємно перпендикулярно. Визначити довжину їхньої рівнодійної $\overline{F}$, якщо $\left|\overline{F}_1\right| = 2, \left|\overline{F}_2\right| = 10, \left|\overline{F}_3\right| = 11.$

❍ Оскільки сили взаємно перпендикулярні, то рівнодійна $\overline{F}$ напрямлена вздовж діагоналі паралелепіпеда, побудованого на векторах $\overline{F}_1, \overline{F}_2, \overline{F}_3$ як на боках (рис. 5.40), та її модуль $\left|\overline{F}\right|$ дорівнює довжині діагоналі паралелепіпеда:

$$\left|\overline{F}\right| = \sqrt{\left|\overline{F}_1\right|^2 + \left|\overline{F}_2\right|^2 + \left|\overline{F}_3\right|^2} = \sqrt{4 + 100 + 121} = 15.$$

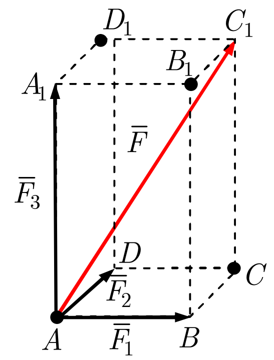

Рис. 5.40

Відповідь: $\left|\overline{F}\right| = 15.$ ●

Навчальна задача 5.10. Задано: $\Delta ABC, \overline{AM} = \alpha\overline{AB}, \overline{AN} = \beta\overline{AC}$. Знайти при яких значеннях α та β вектори $\overline{MN}$ та $\overline{BC}$ — колінеарні (рис. 5.41).

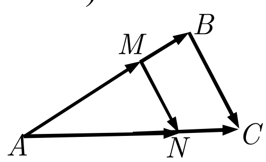

Рис. 5.41

❍ $\overline{BC} = \overline{AC} - \overline{AB}; \overline{MN} = \overline{AN} - \overline{AM} = \beta\overline{AC} - \alpha\overline{AB}.$

$$\overline{MN} = k\overline{BC} \Rightarrow \beta\overline{AC} - \alpha\overline{AB} = k\overline{AC} - k\overline{AB};$$

$$(\beta - k)\overline{AC} - (\alpha - k)\overline{AB} = \overline{0}.$$

Вектори $\overline{AC}$ та $\overline{AB}$ — ненульові і неколінеарні, тобто лінійно незалежні. Тоді рівність можлива лише коли $\alpha - k = 0, \beta - k = 0 \Rightarrow \alpha = \beta.$ ●

Навчальна задача 5.11. Задано вектори $\overline{a}$ та $\overline{b}$. Чи колінеарні вектори

$$\overline{p}_1 = \overline{a} - 2\sqrt{3}\,\overline{b} \text{ та } \overline{p}_2 = -\sqrt{3}\,\overline{a} + 6\overline{b}\,?$$

❍Так, вектори $\overline{p}_1$ та $\overline{p}_2$ колінеарні, протилежно напрямлені, оскільки $\overline{p}_2 = -\sqrt{3}\overline{p}_1$. ●

Навчальна задача 5.12.

Спростити вираз $2(3\overline{a} + \overline{b}) - 4\overline{a}$ і вказати властивості лінійних дій над векторами, спираючись на які, відбувалось спрощення.

❍$2(3\overline{a} + \overline{b}) - 4\overline{a} \overset{10.}{=} 2(3\overline{a}) + 2\overline{b} - 4\overline{a} \overset{8.}{=} (2\cdot 3)\overline{a} + 2\overline{b} - 4\overline{a} =$

$\overset{2.}{=} 2\overline{b} + 6\overline{a} - 4\overline{a} \overset{3.}{=} 2\overline{b} + (6\overline{a} - 4\overline{a}) \overset{10.}{=} 2\overline{b} + (6-4)\overline{a} \overset{9.}{=} 2(\overline{b} + \overline{a})$.●

3. Задачі для самостійного розв'язання

Задача 5.1.

У трикутнику ABC вектор $\overline{AB} = \overline{m}$ і вектор $\overline{AC} = \overline{n}$. Побудуйте кожен з векторів:

1) $\dfrac{\overline{m} + \overline{n}}{2}$; 2) $\dfrac{\overline{m} - \overline{n}}{2}$;

3) $\dfrac{\overline{n} - \overline{m}}{2}$; 4) $-\dfrac{\overline{m} + \overline{n}}{2}$.

Задача 5.2.

У трикутнику ABC задано $\overline{AB} = \overline{a}$, $\overline{AC} = \overline{b}$, точка M — середина боку BC. Виразіть вектор $\overline{c} = \overline{AM}$ через вектори $\overline{a}$ та $\overline{b}$.

❍ $\overline{c} = \dfrac{1}{2}\overline{a} + \dfrac{1}{2}\overline{b}$. ●

Задача 5.3.

У трикутнику ABC : M — точка перетину медіан трикутника, $\overline{AM} = \overline{a}$, $\overline{AC} = \overline{b}$. Розкладіть вектори $\overline{p} = \overline{AB}$ та $q = \overline{BC}$ за векторами $\overline{a}$ та $\overline{b}$.

❍ $\overline{p} = 3\overline{a} - \overline{b}, \overline{q} = 2\overline{b} - 3\overline{a}$. ●

Задача 5.4.

Вектори $\overline{AK}$ та $\overline{BM}$ — медіани трикутника ABC. Виразіть через $\overline{p} = \overline{AK}$ та $\overline{q} = \overline{BM}$ вектори $\overline{a} = \overline{AB}$, $\overline{b} = \overline{BC}$ та $\overline{c} = \overline{CA}$.

❍ $\overline{a} = \dfrac{2}{3}\overline{p} - \dfrac{2}{3}\overline{q}, \overline{b} = \dfrac{2}{3}\overline{p} + \dfrac{4}{3}\overline{q}$, $\overline{c} = -\dfrac{4}{3}\overline{p} - \dfrac{2}{3}\overline{q}$. ●

Задача 5.5.

На боці AD паралелограма $ABCD$ відкладено вектор $\overline{a} = \overline{AK}$ завдовжки $\left|\overline{AK}\right| = \dfrac{1}{5}\left|\overline{AD}\right|$, а на діагоналі AC — вектор $\overline{b} = \overline{AL}$ завдовжки $\left|\overline{AL}\right| = \dfrac{1}{6}\left|\overline{AC}\right|$. Доведіть, що вектори $\overline{p} = \overline{KL}$ та $\overline{q} = \overline{LB}$ колінеарні.

❍ $\overline{KL} = 5\overline{LB}$. ●

Задача 5.6.

У трикутнику ABC: $\overline{AM} = \alpha\overline{AB}$ та $\overline{AN} = \beta\overline{AC}$. За якого співвідношення між α та β вектори $\overline{a} = \overline{MN}$ та

$\overline{b} = \overline{BC}$ колінеарні?

❍ $\alpha = \beta$. ●